

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

**ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ мр
ИВАНЕ Н. БОЖОВИЋ „Издаваштво Краљевине Југославије и руска емиграција
(на примеру издавачке куће Народна просвета)“**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовало Комисију:

Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници 7. септембра 2021. године.

Ментор: др Ирина Антанасијевић, редовни професор, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Руска књижевност
Датум избора у звање: 3.12.2019.

2. Састав Комисије:

Председник Комисије: др Александар Јерков, редовни професор, Филолошки факултет – Београд

Ужа научна област: Српска књижевност
Датум избора у звање: 22.6.2016.

др Далибор Елезовић, ванредни професор, Филозофски факултет – Косовска Митровица
Ужа научна област: Историја модерног доба
Датум избора у звање: 19.9.2019.

др Велимир Илић, ванредни професор, Филозофски факултет, Ниш.
Ужа научна област: Руска књижевност и култура
Датум избора у звање: 1.3.2021.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Ивана (Никола) Божовић
Датум и место рођења	4.4.1977. Кула
Наслов магистарске тезе	<i>Категорија имена у руским и српским басмама</i>
Датум и место одбране маг. тезе	12.2.2102. Филолошки факултет, Београд
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	Руска књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Издаваштво Краљевине Југославије и руска емиграција (на примеру издавачке куће *Народна просвета*)

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ и VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација мр Иване Божовић обухвата 233 компјутерски штампаних страница, а подељена је на следећа поглавља: 1. Уводна разматрања (стр. 11–20); 2. Анатолиј Иванович Прицкер: *Живот и прикљученија* (21–48); 3. Повратак српском књижаству (49–103); 4. *Народна Просвета* (104–162); 5. Периодика *Народне Просвете* (163–169); Закључна разматрања (170–175); Извори и литература (176–182). На крају дисертације дато је 50 прилога који на адекватан начин допуњују истраживачки део рада.

Увод има следећа потпоглавља.

1.1. *Опита карактеристика рада и теоријско–методолошки оквир истраживања.* У овом делу дисертације, мр Ивана Божовић излаже предмет научног истраживања, структуру рада, методолошки и критички апарат који је био неопходан при разматрању и анализи ове теме. С обзиром на чињеницу да је циљ ове теме био да осветли рад, укаже на богату продукцију и значај овог важног али запостављеног међуратног издавачког предузећа, сам приступ теми налагао је више интерпретативних равни. Кандидат, пре свега, маркира поље истраживања, а то је је целокупан корпус издавачког предузећа „Народна просвета“ коју је 1923. у Београду основао руски емигрант Анатолиј Иванович Прицкер. Указује се да – до сада, делатност овог предузећа није довољно изучена и у сваком погледу критички посматрана. Такође се истиче да иако је био значајан књижаз-издавач и активан члан Књижарског удружења и Савеза књижара Краљевине Југославије, и сам Анатолиј Иванович се у критичкој литератури врло штуро помиње, па је било потребно истражити ову занимљиву и необичну личност у којој се сустичу различите културе, како у ономе што их чини блиским или упућеним једна на другу, тако и у ономе што их у битном смислу разликује и омогућује динамику њихових односа. Кандидат Ивана Божовић размотрила је евентуалне разлоге за ово стање и указала на врло важну премису која је претходила рехабилитацији Народне просвете – а то је судска рехабилитација Анатолија Ивановича. У даљем току излагања кандидат указује на основне методолошке кораке и анализе: описивање појединачних едиција – *Библиотека* – као и других издања и периодике које је покренула Народна просвета. Као основни циљ истиче се представљање основних структуралних елемената овог замашног издавачког наума, а то значи да се презентована грађа нужно не нуди у потпуном библиографском облику, дакле – са оном врстом прецизности коју библиографска јединица подразумева, већ се разматра органски склоп, типско заједништво различитог и то – кроз одређени број илустративних примера.

1.2. *Феномен руске емиграције.* Руску емиграцију, која је врло обиман и широк појам, кандидат разматра у основним информативним оквирима осврћући се, понајпре, на њене значајне и велике [европске] центре: Праг, Берлин и Париз и – насупротив њима, пружа основну слику руске емигрантске Србије, тачније Београда, као њеног најзначајнијег и највећег центра. На тај начин маркиран је топос истраживања и у наредном поглављу, прешло се на профилисање пословне делатности Анатолија Ивановича, као и околности

које су, према виђењу кандидата, биле узрок потоњих преживљених реперкусија самог Анатолија, његове породице и на крају, саме „Народне просвете“.

Поглавље Анатолиј Иванович Прицкер: *Живот и прикљученија* састоји се из четири потпоглавља: 2.1. Долазак у Србију и покретање издавачке куће; 2.2. Анатолиј Иванович као предузетник и индустријалац: *Штампарија* и *Дрвопродукт Умка*; 2.3. Ратне игре: Александар Ивановић; 2.4. Поратна судбина и рехабилитација. У овом поглављу, кандидат је настојао да у тоталитету прикаже делатност овог руског емигранта и српског књижара-издавача. Случај Анатолијевог старијег сина Александра Ивановића изнет је како би се сагледала и унурашња политичка димензија проблема јер су његова антикомунистичка оријентација и блискост са покретом Драже Михаиловића у достатној мери биле узрок личних и политичких сумњичења самог Анатолија. Великог утицаја на начелно негирање и морално сумњичење овог човека била је и његова стечена имовина. Све ове околности довеле су до њихове, сада породичне емиграције – у Јужну Америку. Коришћена је обимна архивска грађа која је била ослонац у потрази за поузданим и ваљаним закључцима. Архивски материјал разматран је и тумачен у самом поглављу, док су на крају рада – у Прилозима, материјали дати на увид. Грађа у Прилозима је богата и у потпуности сагласна са оним што се излаже у другом и четвртом поглављу. Тако су дата на увид бројна документа, план Штампарије и Умке, извештаји са саслушања, извештаји из затвора, фотографије из породичног албума. Како би се имао потпун увид у тему, кандидат је консултовао адвокатску канцеларију Савић која је водила поступак рехабилитације Анатолија Ивановича Прицкера и од господина Предрага Савића добила је на увид и коришћење материјал са суђења који је био од велике користи у изради дисертације.

Поглавље 3. Повратак српском књижаству састоји се из два потпоглавља: 3.1. *Хронотоп српског штампарства и издаваштва*; 3.2. *Стање југословенског књижаства између два рата*. Ово поглавље имало је за циљ интегрисање Анатолија Ивановича у редове српских књижарских посленика и истовремено – имплементирање „Народне просвете“ у ред најзначајнијих издавачких кућа међуратног периода. Кандидат је одлучио да основне проблеме српске књиге, српског штампарства издаваштва и књижаства – које ће наследити и сама „Народна просвета“, сагледа кроз дијахронију сложених историјских околности и преломних тачака које улазе у домен културне историје. Овде су дати широки прегледи развоја штампарства и историје књиге, уз осврте на историју књижевности и културе, и то су делови писани у добром узусу докторског рада који би било добро одржати на нивоу целине тезе. Овако је створена могућност да се укаже у којој мери је „Народна просвета“ ослоњена на традицију српског књижаства и да чини њен интегрални део: издавачком активношћу самог Анатолија, механизмом и организацијом рада, као и истоветним проблемима које је делила са издавачким еснафом зависно од друштвенополитичких и културноисторијских околности. На неке од најважнијих аспеката и извора проблема, али и успеха, у дисертацији се даје разложен поглед.

Поглавље 4. „Народна просвета“, састоји се из два дела: 4.1. *Народна просвета* – контекстуални оквир; 4.2. Конструкција и деконструкција *Народне просвете*. Ово и наредно поглавље имали су за циљ да у потпуности представе механизам деловања овог модерног издавачког предузећа. У првом потпоглављу постављене су основне референтне тачке из којих се, са спољашњег аспекта, сагледао овај феномен. То су: руска емигрантска издавачка сцена, српска књижевност првих деценија 20. века и позиција *Народне просвете* међу другим међуратним издавачким кућама, о чему је кандидат подробно говорио у трећем поглављу.

Наредни методолошки корак подразумевао је аналитички и синтетички приступ јер се прешло на непосредну презентацију сакупљене грађе, по унапред одређеном, моделу. Издвојене су две равни анализе – два формативна плана, како би се добио увид у интегралност издавачко-књижарског идентитета „Народне просвете“. Један је унутрашњи – садржајни идентитет и његова визуелна презентација, док се други, спољашњи план односи на трговачко-маркетиншки идентитет – предузетништво, прозаичнијег мада врло важног карактера. Аналитички корпус чине највеће и најрепрезентативније едиције: *Библиотека српских писаца*, *Библиотека страних писаца* и *Библиотека савремених југословенских писаца*. Поред њих, представљене су две дечије едиције: *Дечији класици* и *Ружичасте књиге за младеж*, а описане су и друга, доступна, појединачна издања и уџбеници. Шира и детаљнија контекстуализација, из перспективе ондашње савремености, овде је била могућа и пожељна, утолико пре што би се тако осим историјске слике која је детаљније и потпуније већ изграђена могла дати и слика правог амбијента у којем су ове библиотеке постигле одређене резултате – опште, у смислу широке популације, и посебне, у смислу афирмације појединих аутора, тј. дела, посебно важних за додире и прожимања различитих култура.

Кандидат напомиње да се вредност ових Библиотека може препознати на два основна начина: као појединачне збирке – које су биле производ једног тима српских интелектуалаца и уједињене – као интегрална збирка која читаоцима пружа увиде у три основна магистрална тока: сопствену књижевну прошлост, књижевну садашњост и репрезентативну књижевну грађу светске баштине. Из анализе кандидат закључује да је према структури и идејној замисли „Народна просвета“ аутентична, одликовала се широким тематским регистром, којим је унапред прокламоване, прецизиране просветне и васпитне циљеве, изражене кроз најаве и огласе својих знаменитих *Библиотека*, у главнини остварила. Такође, наглашено је да је „Народна просвета“ поседовала изразиту црту модерности која није била супротна наслеђу старе свести о књизи као важном сегменту једне културе, већ су сви аспекти старања о књизи који су у дијахронији показани, у фундаменталним цртама отиснути и у ткиву „Народне просвете“.

У 5. поглављу – представљена је и описана периодика која је током четрдесетих година издавала „Народна просвета“, а посебан акценат стављен је на новину *Стрип* – који је излазио као посебан додатак листу *Панорама*. Такође, у кратким цртама представљени су најзначајнији руски емигрантски интелектуалци и уметници који су били део ове значајне новине. У Прилозима су дате фотографије неких издања „Народне просвете“, унурашњост неких едиција (ликовни прилози, портрети писаца, аутографи), фотографије стрипова и неких рубрика из листова које је Народна просвета објављивала: Панорама, Хроника, Магазин.

У **Закључним разматрањима** кандидат резимира своје резултате.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Иване Божовић написана је са научном утемељеношћу на проученој грађи и методологији културноисторијског истраживања, одликује је у једном делу изражени ентузијазам да се једна, до сада, неистражена тема отвори и уједно укаже пут, отворе нове могућности њеног истраживања или приступа другим проблемским аспектима. Разноликост грађе изискивала је примену различитих методолошких приступа, а како би се увидела сложеност и уједно специфичност рада „Народне просвете“ и судбина њеног оснивача – Анатолија Ивановича Прицкера – ауторка дисертације позвала

се, како на обимну архивску грађу, тако и на веродостојни правни материјал који је био доказ о рехабилитацији овог важног међуратног српског издавача који је био припадник велике популације руске емиграције првог таласа. Архивска грађа допринела је поузданости, овде је и учињена доступном, при чему је она промотрена са извесном дозом критичности. Колегиница Божовић је изложила и веома богату грађу „Народне просвете“, анализирала садржај њених главних издавачких окосница – оформљених библиотека – што је свакако допринело бољем разумевању улоге и утицаја ове издавачке куће у српској култури. Посебно је наглашена чињеница да је Анатолиј Иванович Прицкер леп пример руског емигрантског издаваштва и посвећености култури у коју је емигрирао. Како су подаци о овој издавачкој кући први пут изнесени у раду који је у оквиру истраживања кандидат Ивана Божовић објавила – контактирали су је потомци Анатолија Ивановича који сад живе у Лондону, са новим информацијама, које ће кандидат, уз препоручене компаративне примере изложити у монографији која је у припреми, и у којој ће бити узете у обзир и неке друге сугестије и објекције које су упућене овом тексту, који ваља проматрати у одређеном контексту и спрема сличних радова.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. „Анатолиј Иванович Прицкер – биографија“, Славистика XXIV/1 (2020) стр.245-255.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу „Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду“ и налаза у извештају из програма „iThenticate“, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације **”Издаваштво Краљевине Југославије и руска емиграција (на примеру издавачке куће Народна просвета”** аутора **Иване Н. Божовић** констатујем да утврђено подударање текста износи (из програма преписан сумарни број) 0 %.

Овај степен подударности у складу је са Чланом 9. *Правилника*.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. „Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду“, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

IX ПРЕДЛОГ

На основу претходно изнетог, предлажемо Наставно-научном већу Филолошког факултета, тачније Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду, да прихвати овај извештај и позове мр Ивану Н. Божовић на усмену одбрану докторске дисертације.

Комисија:

др Александар Јерков, ред. проф

др Далибор Елезовић ван. проф.

др Велимир Илић, ван. проф.